

Rahvarõivakool Chicagos. Veebi vahendusel

Anu Randmaa, Maret Lehis, Liis Luhamaa, Merli Mänd,
Silja Nõu, Anu Pink, Sandra Urvak, Kadi Vingisaar

Sissejuhatus. Projekti taust ja eesmärgid

MTÜ Rahvarõivas on rahvarõivaste valmistamise koolitusi korraldanud alates aastast 2009. Tulenevalt Eesti rahvarõivaste spetsiifikast on neil koolitustel välja kujunenud ülesehitus, mis aasta-aastalt suuremalt jaolt kordub. Määrav on rahvarõivakomplekti kuuluvate esemete arv ja nende kihelkondlik eripära. Samuti mängib rolli koolitusel osalejate arv, mis eelarve tõttu ei saa olla väga väike, ent see ei tohi olla ka liiga suur, kõigile peab jätkuma aega ja ruumi. Need tingimused loovad olukorra, kus kursustel on üheaegselt käsil väga erinevate esemete valmistamine, mis sisaldavad eri tehnoloogiaid ning on seetõttu erisuguse töömahukusega. Koolituse auditoorse töö maht on 360 akadeemilist tundi. Olukorda aitab tasakaalustada iseseisva töö osakaal ja lisakoolituste läbimine.

Koolitustel toimub õpe tehnoloogiate kaupa ning olenevalt konkreetsetel koolitusel läbimisele tulevate tehnoloogiate mahust on võimalik teha loogilisi ümbertõstmisi nende õpetamise järjekorras. Aastal 2018 sai koostöös Rahvakultuuri Keskusega valmis ka vastav täiendkoolituse õppekava.¹ Seega on koolituse läbimisel võimalik saada tunnistus, mis tõendab kutsestandardile „Tekstiilkäsitöeline, tase 5“ vastava rahvarõivaste valmistamise kompetentsi omandamist. Kui õppijal on olemas ka teised kutse saamiseks vajalikud kohustuslikud kompetentsid, on tal võimalik sooritada 5. taseme kutseeksam. Kuid lõpetada võib ka vaid tõendiga selle kohta, et koolitus on läbitud ja rahvarõiva põhikomplekt valmistatud.

Rahvarõivakooli projekt Chicagos sai alguse 2021. aasta jaanuaris, kui Eesti Kultuuriselts Chicagos pöördus Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu ning MTÜ Rahvarõivas poole sooviga alustada rahvarõivaste valmistamist Eesti õpetajate poolt läbiviidaval koolitusel. Peamine küsimus oli, kas saaks seda teha veebikoolitusena. Veebi kaudu nii mahuka koolituse läbiviimise kogemus MTÜ-l puudus ja, mis seal salata, selline võimalus polnud meile pähegi

1 <https://rahvarõivad.ee/koolitus/taiendkoolitus>.

tulnud, sest meie õpetajate ja meistrite ühine seisukoht oli, et käsitööd ja materjale peab saama vahetult käega katsuda.

Ent enne Chicago eesti kultuuriselti pöördumist oli aset leidnud kogu maailma muutnud koroonapandeemia. Selle tõttu pidid ka viis MTÜ Rahvarõivas koordineeritavat rahvarõivakooli Eesti eri piirkondades leidma võimaluse, kuidas neis tingimustes edasi töötada ja alustatud koolitused lõpule viia. Võtsime kasutusele dokumendikaamerad, katsetasime eri veebikeskkondi, viisime läbi individuaalseid juhendamisi ning saime hakama. See, mis Eesti rahvarõivakoolides osalejate jaoks oli soovimatu sundseis, oli Chicago eestlaste jaoks suurepärase võimalus! Just see teadmine ja pandeemiaaegne kogemus andis julguse Chicago koolitust planeerima hakata.

Lahendamist vajasisid küsimused: miks seda koolitust vaja on? Ja kuidas teha seda kindla peale, vähese riskiga? Oli selge, et ilma toetusteta MTÜ selle koolituse läbiviimisega toime ei tule. Nii lisandus küsimus: miks peaksid fondid seda koolitust toetama?

Eesmärgiks võeti, et selle projekti tulemusena kodueesti ja väliseesti kogukonnad mõistaksid meie rahvarõivatraditsiooni ühtemoodi. Nii on traditsioon jätkusuutlikum. Kuigi kaugelt vaadates tundub, et Eesti ongi üks väike kihelkond, on siin tegelikult 108 kihelkonda. Neil kõigil on oma eripärad ja paikkondlikud tunnused ning enamasti on neis omakorda veel mitmeid võimalusi rahvarõivakomplektide koostamiseks. Seelikutest on kujunenud kihelkondlik triipkood. Kogu komplekti valmistamine sisaldab endas tohutult eri oskusi – tehnoloogiaid, mida Eestis omandatakse ja uuritakse isegi kõrghariduse tasemel. Seda taas rahvarõivaisse panustades hoiame elus oma traditsioonilised rõivad ja nendega seotud tavad ning anname uurijatele mahuka väljundi, kus uuritut rakendada. Sellise käsitluse juures on rahvarõiva ja rahvusliku tekstiili valdkonnal väga suur mõju eestlaste kuvandile maailmas, meie meelelaadile, kultuurile ja kunstile.

Kavandamine, ettevalmistused ja teoreetilised loengud

Töögrupi projekti- ja koolitusjuhiks sai Anu Randmaa, juhtõpetaja oli Silja Nõu, õpetajad Maret Lehis, Merli Mänd, Kadi Vingisaar, Anu Pink, Anu Randmaa, Liis Luhamaa ja Reet Piiri, projekti jäädvustamisega tegelesid Sandra Urvak, Susi Kübarsepp ja Anu Pink. Üheskoos mõtlesime läbi kogu koolitusprotsessi. Riski maandamiseks ja suurema sihtgrupi kaasamiseks otsustasime aprillist juunikuuni läbi viia teoreetiliste loengute sarja. Samal ajal tegime ettevalmistusi selleks, et alustada septembris praktilise osaga – rahvarõivaste valmistamisega.

Foto 1. Rahvarõivakooli lõpetajad ja õpetajad Chicago kesklinnas. Sandra Urvaku foto.

Teoreetilistel koolitustel said osaleda kõik soovijad. Loengud andsid ülevaate Eesti rahvarõivaste ajaloost, kandmise ja valmistamise traditsioonidest ning säilinud rikkalikust pärandist. Samuti sisaldasid need arutelusid sellest, miks tänapäeval rahvarõivaid valmistada ja kanda ning kuidas teha seda nii, et see oleks jätkusuutlik ja kannaks edasi Eesti riigi ja eestlaste kultuuriväärtusi.

Kavasse said järgmised koolitused:

- Sissejuhatus rahvarõivateemaliste loengute sarja, õppekava ja kutsestandardi tutvustus;
- Rahvarõivatraditsioon ja tänapäev;
- Pärandihoidmine;
- Rahvarõivaid tutvustavad loengud;
- Eesti rahvarõivaste paikkondlikud ja ajastulised iseärasused;
- Värvid rahvarõivastes.

Teooria läbimise järel oli inimestel lihtsam otsustada, kas osaleda ka praktilises osas ja hakata rahvarõivaid valmistama.

Neile, kes otsustasid rõivaste valmistamisega jätkata, oli mõeldud veel üks teoreetiline koolitus, „Rahvarõivaste komplekteerimine“. Selle käigus panime allikate põhjal kokku kõigile meelepärased rahvarõivakomplektid ning andsime ka ülevaate sellest, kuidas aluseks olevaid esemeid MuIS.ee veebilehel ja muuseumites uurida. Osa kursuslasi käis 2021. aasta suvel Eestis, nemad leidsid kõik võimaluse koos õpetajatega muuseumides oma komplekti esemete algallikaid uurida. Nende jaoks, kes Eestisse tulla ei saanud, tegid selle töö ära õpetajad. Eestis käinud kursuslased viisid USAsse tagasi reisides kaasa õpetajate komplekteeritud töövahendid ja materjalid selleks, et septembris saaks rahvarõivaste valmistamisega alustada.

Tehnoloogiast lähtuvalt püüti ette näha võimalikke takistusi ning mõelda neile juba kohe lahendused. Koostati individuaalse töö plaanid. Juhendite jagamine, iseseisva töö ülesannete püstitus, tulemuste näitamine jms toimus Google Classroomis, kiiremaks suhtlemiseks loodi FB-grupp. Tunnid viidi läbi veebikeskkonnas Zoom.

Järgnevalt kirjeldavad õpetajad enda vastutusalaast tööloiku: Anu Randmaa ja Liis Luhamaa komplekteerimist, Liis Luhamaa värvide määramist ja värvimist, Silja Nõu ja Kadi Vingisaar tikkimist, Merli Mänd õblemist, Maret Lehis kirivööde ja seelikukangaste kudumist ning pottmütside valmistamist, Anu Randmaa helmekeede ja vardakottide valmistamist, Anu Pink silmuskudumist ning Sandra Urvak fotograferimist ja filmimist. Artikli koostaja ning raamteksti autor on Anu Randmaa.

PRAKTILINE OSA

Komplekteerimine

Rahvarõivaste komplekteerimine oli üleminekuetapiks sissejuhatavate loengute ja praktilise rahvarõivaste valmistamise vahel. Komplekteerimise konsultatsioonil lubasime osaleda neilgi, kes polnud veel päris kindlad, et hakkavad rahvarõivaid valmistada. Lootsime, et see muudab enda valmistatud rahvarõivaste mõtte käegakatsutavamaks ka neile, kes kahtlesid, kas saavad võtta pikka kaheaastast kohustust. Selle tulemusel pandi komplekteerimise käigus kokku 16 rahvarõivakomplekti, päriselt hakkas rahvarõivaid valmistama 12 osalejat.

Esmalt sai osalejatele kätte antud „tööriistad“ – õpetasime, kuidas teha otsinguid muuseumide infosüsteemis MuIS, andsime täitmiseks eelvormistatud esemete tabelid. Tabelites olid olemas üldised rahvarõivakomplekti esemete nimetused. Osalejatel oli vaja iseseisvalt tabelisse sisestada võimalitult kihelkonnast valmistamiseks minevate esemete eeskujuks olevate muuseaalide numbrid, mis sobiksid kokku nii ajalisel kui seisuslikult (abielunaine, neiu). Töö tegi lihtsamaks see, et Chicago eestlastel oli juba varasemast olemas väga hea Eesti rahvarõivakirjanduse kogu, mida usinasti kasutati.

Iseseisvalt täidetud tabelid jagati õpetajatega ning järgnesid individuaalsed veebikonsultatsioonid, kus õpetajate poolt osalesid Anu Randmaa, Liis Luhamaa, Silja Nõu ja Merli Mänd. Ehkki korraga konsulteeriti vaid ühte õpilast, oli kõigil võimalik teiste konsultatsioone pealt kuulata. Kes soovis, sai samal ajal jätkata tööd oma tabeliga.

Kuna aeg oli piiratud ja kõiki osalejaid pidi jõudma ettenähtud aja sees nõustada, koostasime ajakava ja püüdsime sellest rangelt kinni hoida. Igale õpilasele oli ette nähtud 20 minutit. Üldjuhul suutsime selle aja sees kokkupandud komplekti esemed üle vaadata, soovitada puuduolevaid esemeid ning pöörata tähelepanu ja selgitada komplekti sobimatute esemete puhul, millel meie vastuväited põhinevad. Päris paika kõiki esemeid esimese konsultatsiooni jooksul ei saanud, tabelite täiendamine jäi koduseks ülesandeks.

Tagantjärele võib öelda, et päris mitmel juhul oleks tahtnud nõustada kauem kui 20 minutit, samuti oleks nii mõnelgi osalejal jagunud küsimusi kauemaks. Tuli teha süda külmaks ja jutt kokku tõmmata, kui aeg oli otsas, sest järgmine õpilane oli järjekorras ootamas. Lohutasime nii osalejaid kui ennast sellega, et see ei jää meie viimaseks konsultatsiooniks ning eelkõige oli vaja asi käima lükata. Nagu veebis ikka, kulus iga õpilase puhul lisaks minut-paar, kohati rohkemgi kallist aega „ümberlülitustele“.

Värvide määramine, värvimine

Ülevaate Eesti rahvarõivastes kasutatud värvidest said osalejad teoreetiliste loengute raames. Palju sai värvide teemat käsitletud ka komplekteerimise konsultatsioonide käigus, kuna puudulike esemelegendide puhul olid just tekstiilivärvid, kas siis looduslikud, poolsünteesilised või sünteesilised, mis viitasid eseme valmistamise ajale.

Kõigi osalejatega, kes said tulla Eesti Rahva Muuseumi uurimistööd tegema, sai värvid õpetaja värvinäidiste abil ajaloolistelt esemetelt maha võetud. Võimalusel otsiti enda esemetele sobivat tooni lõngad vabrikulõngade hulgast, suureks abiks olid hea värvivalikuga Saara Kirjastuse vöö- ja kindalõngad. Osalejatest oli vaid üks varasema värvimiskogemusega, mistõttu iseseisvalt keegi lõngade värvimist ette ei võtnud. Kui poollõngade hulgast õigeid toone ei leitud, telliti lõngade värvimine õpetajalt. Nii said käsitsi värvitud toon-toonis lõngadega Laiuse seeliku ERM A 629:114 lõngad, samuti Rapla seeliku ERM A 509:5601 lõngad.

Tikkimine

Tikkimine on rahvarõivakoolides alati esimene tehnoloogia, millega alustatakse, sest olenemata sellest, kas tegu on rahvarõiva särgi või käistega, on tikandi tegemine selle juures üsna ajamahukas ning enne ei saa ka õmblema asuda, kui tikandid on valmis. Nii ka sellel kursusel alustasime tikkimisega. Kui koolitustel, kus osalejad on päriselt kohal, toimub õppimine orgaanilises keskkonnas – hakatakse koos tööproove tegema ja selle kõrval toimub järgemööda individuaalne juhendamine, siis seekord oli vaja tunde põhjalikult planeerida, et kõik kursusel ülesandest täpselt aru saaksid ja aeg maksimaalselt ära saaks kasutatud. Peamised küsimused, mis tekkisid:

- Milliseid materjale kasutada?
- Kuidas juhendada, kui me ei tea, mis kangad ja lõngad neil on?
- Mida käsitleda ja kui palju aega millelegi kulutada?
- Kas läbi dokumendikaamera on töövõtted nähtavad?
- Kas õpilased mõistavad näidatut?

Materjalide osas sai ühiselt langetatud otsus, et saadame Eestist vajalikud materjalid (särgikangad, tikkimislõngad jne) ja meie tehtud tikandite tööproovid samadel materjalidel. See andis meile selge teadmise, milliseid materjale õpilased kasutavad, ja oskasime neid vajadusel millimeetri täpsusega juhendada. Kõigile õpilastele sai komplekteeritud ja saadetud piisav kogus materjali särgi või käiste valmistamiseks ning tööproovide tegemiseks.

Eesmärk oli kõigile osalejatele tutvustada kõiki tikkimistehnikaid, mida sellel kursusel tehakse, ning seejuures harjutada kätt, et oma särgi/käiste tikkimine

Foto 2. Janne Dombrowski Valjala naise tuttmütsiga kostüümis. Sandra Urvaku foto.

läheks juba ladusalt. Kuna kursust alustasid kaks eesti keelt mitte oskavat inimest, siis tuli paralleelselt õpetada eesti ja inglise keeles ning koostada ka juhendmaterjale kahes keeles.

Töö käigus selgus, et selleks, et kõik osalejad aru saaksid ja järgi teha suudaksid, on vaja veebis nii juhendmaterjali näidata, suuliselt seletada, tehnikaid ette näidata kui ka pisteid joonistada. Seega tuli kasutusele võtta kõik oma oskused, et see kõik õpilasteni viia. Lisaks tuli välja nüanss, millega algselt ei osanud arvestada – info kohalejõudmine viivitusega. See tähendas meie jaoks seda, et tavapäraseks sai küsimus „Kas kõik kuulsid ja on järgi jõudnud?“. Vajadusel selgitasime ja/või näitasime korduvalt.

Kuni oli „ühisõppimise“ aeg, saime koos toimetatud, kuid kui jõudsimme sinna etappi, et oli vaja hakata esemeid valmistama, tekkis vajadus grupp kaheks jagada. Jagamise aluseks sai valmistatav ese ja nii moodustusidki käiste ja särgi grupp – vajadus oli tingitud sellest, et tikkimise algusfaasis on vaja esemepõhiselt erinevat lähenemist. Kui kõik olid oma töödega järjele saanud, sai jälle ühises grupis töötada.

Alustasime kätiste, õlakute ja kraede tegemisest, milleks valmistasime kõigile ette tööjoonised, mille järgi kursuselased said esemeid valmistada. Samuti saatsime käiste valmistajatele digiteeritud tikandimustrid.

Lõpuks kujunes iga etapp omamoodi uueks kogemuseks, olgu siis värvide määramine, tikandi raami panemine või kursuselase aitamine, kui ta oli kuskil toppama jäänud. Vaatamata mitmetele takistustele said tikandid eri keskkondi ja meetodeid kasutades valmis ning suur rõõm oli lõpetamisel esimest korda lähedalt näha valmis tikandeid, mida seni olime näinud ja hinnanud vaid ekraani vahendusel.

Õmblustehnoloogia

Õmblemise osas algas kursus **särki** lõigete konstrueerimise ja sealt edasi tööproovide tegemisega. Nagu tikkimise tehnoloogia juures kirjeldatud, otsustasime Eestist ära osta särrikangad, sest teame, mida otsima peab ja milline kangas sobib. Usun, et see tegi õpilaste jaoks kindlasti kogu koolituse natuke lihtsamaks.

Kuna juhendamine toimus distantsilt, siis oli vaja kõik detailid põhjalikult läbi mõelda ja vajadusel ka läbi proovida. Heaks näiteks on siinkohal Kirbla rinnalapiga ja nõõrvoltidega särk, kus oli vaja osalejale täpselt edasi anda, kus ja kui sügavad on voltide asukohad ja kuidas siis pärast rinnalapp esidetaili peale õmmelda. Või teise näitena Palamuse särk, millel rinnalapp on moodustatud esidetailist. Samuti oli Palamuse särkil ka väga huvitavalt lisatud õlalapp, mis oli samuti vaja selgeks õpetada ja edasi anda. Seega tegin töö etapikaupa ise enne läbi ja tegin ka detailsed pildid, et siis failina see info õpilastele edastada. Juhist järgides oli osalejale lihtsam oma ülesandest aru saada. Kursusel osalejatele, kes käiseid tegid ning soovisid kasutada tänapäevast lõiget, valmistasime lõiked siis, kui nad Eestit külastasid. See oli mugav nii minule kui neile, sest sain nad ise üle mõõta ja neile lõiked USAsse kaasa anda. Enne vastutusrikkast ülesannet tikitud käistele käärid sisse lüüa soovitasin teha proovikangast käised, et veenduda lõike õigsuses. Üks osaleja õmbles käised ka nii, nagu on tehtud museaalid – ölaõmblusega ja ühes tükis esi- ja seljaosaga.

Seeliku õmblemine tundus üks lihtsamaid ülesandeid, aga osutus siiski parajaks väljakutseks. Seda oli ka keeruline veebi teel edasi anda, sest laua peal väikese dokumendikaameraga ei olnud võimalik seda näidata. Nii pidin olema leidlik kaamerat kõrgemale asetades ja ise kangaga põrandal olles. Mõnikord võis vaatepilt olla päris kummaline ja isegi naljakas. Samal ajal pidin kogu aeg jälgima, et oleksin ise kaameras ja et kursuselased ka tehtavat tööd näeksid. Osalejad pidid seelikut mõnikord 3–4 korda ümber voltima, et värvide järjestus paika saaks ning samal ajal ka vööümberrõõtu paras oleks. Vööümberrõõdu võtmine osutus keeruliseks. Rahvarõivaseeliku puhul tuleb rõõtu võtta väga tugevalt ümber vöökohta ja seda rõõtu ka õige kohta pealt, mitte madalamalt, nagu tänapäeva riideesemete puhul oleme harjunud. Kuna selle rõõtu pidid kursuselased ise võtma, siis kippusid seelikud suureks jääma ja vöö vahelt välja vajuma. Mõned seelikud said enne esitlust Chicagos toimunud tundides veel parajaks tehtud. Seelikute tegemisel oli kursuslaste omavaheline suhtlus hästi tihe ning nad toetasid üksteist väga palju, et voltimise ja pikkuse paika panemisega hakkama saada. Pikkuse määramise osas jäid minu käed lühikeseks, sest üle veebi seda teha ei saanud. Üks seelik valmis lapsele, kuid kangas sai kootud selliselt, et ta saaks seda tulevikus ka täiskasvanuna kanda, seega tuli sellele seelikule teha kasvuvoldid.

Põllede tegemine sujus ning osalejad tulid sellega väga hästi toime. Nad otsisid sarnaseid kangaid või tellisid koopiakangast interneti lõpututest avarustest. Mõnel juhul said Eestist ostetud Hylida põllekangad ja neile saadetud. Rapla komplekti valmistaja Anu proovis pakutrükiga algupärast tulemust saavutada ning tegi nii ise põllekanga, tulemus oli igal juhul tegemist väärt.

Kirbla, Valjala ja Jüri komplekti kuulus ka **liistik**. Liistikute valmistamine baseerub üldiselt lõigetel, seega tuli samuti kasutada võimalust, et osalejad said Eestit külastada. Siit minnes said nad lõiked kaasa. Sujuvamaks õpetuseks jätsin endale täpselt sama koopia, et saaksin ise ka lõike koos nendega üle kontrollida. Valjala liistiku puhul on kanga triibud seotud ka liistiku laiusega, kuid museaali sai uurida ainult püsinäitusel läbi klaasi. Sellest tulenevalt ei olnud tulemus nii täpne, kui oleks soovinud – liistik jäi seljalt liiga lai ja pikkust oleks sellel võinud olla natuke rohkem.

Liistiku õmblemine oli osalejatele ka üks keerukamaid, kuna tulemus peab hästi istuma. Nagu eelnevalt mainitud, läheb veebi teel osa video kvaliteedist kaotsi, nii oli keeruline hinnata, kui palju liistikul tuleks käeaugu kaart sügavamaks teha. Seepärast sai seda tehtud väikeste sammude kaupa – sest kui korraga liiga palju maha võtta, siis seda enam tagasi panna ei saa. Osalejaid pidid ka ise peeglitest olukorda hindama ning tuli ette ka olukordi, kus nende abikaasad leiutasid peeglitele lisalahendusi, et saaks end igast küljest samal ajal vaadelda.

Kogemus õpetas mind tööprotsessi eelnevalt rohkem läbi mõtlema ja olema veelgi põhjalikum. Samuti andis kogemus võimaluse ette valmistada rohkem jooniseid ja tööjuhendeid esemete valmistamise kohta. Need on ka edaspidi, järgmistel kursustel kasutatavad. Otsuste tegemisel sain jagada soovitusi, kuid lõplik otsus jäi osaleja enda teha ja vastutada. Oli olukordi, kus osalejad pidid läbi katsetama mitut eri varianti, et leida hea lahendus, sest veebi teel ei osanud kohe õiget lahendust välja pakkuda. Veebi teel oli aeg-ajalt keeruline aru saada, kust õmblus täpselt läheb, ja sõnadega edasi anda, kui lai õmblusvaru tuleb lõigata kappõmbluse puhul või kui sügav käeava olema peaks, jne.

Kokkuvõtteks oli hea meel selle üle, et oli vaja välja töötada palju juhendmaterjale. Hea meel on tõdeda, et valmistatavaid komplekte oli igast Eesti nurgast ja seega sain koolitajana väga hea kogemuse võrra rikkamaks, sest usun, et veebi teel tehtavaid kursuseid toimub tulevikus kindlasti veel.

Kirivööde ja seelikukangaste kudumine, pottmütside valmistamine

Tavaliselt planeerime **kirivööde** kudumiseks 16–20 akadeemilist tundi. Veebikoolituse puhul tundus kohe, et sellest ajast ei piisa, et kümnekonnale algajast õppijale erisuguste mustrite kudumist ette näidata. Samuti ei saanud loota ka selle peale, et õppijad USAs õiged materjalid ja töövahendid leiavad.

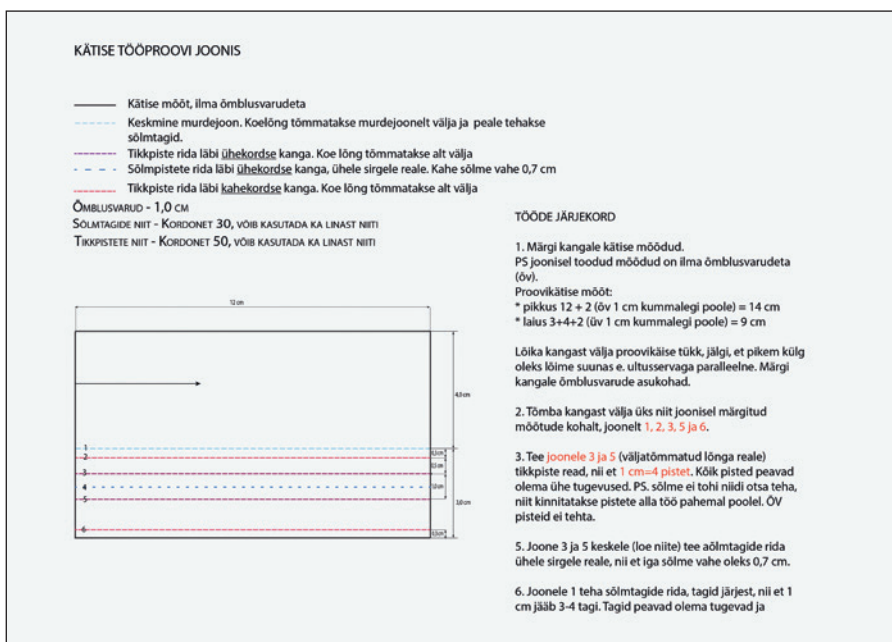

Foto 3. Üks paljudest kätise tööjuhenditest. Autor Kadi Vingisaar.

Tuli nuputada ja neile küsimustele lahendused leida ning ennetada võimalikke tulevasi probleeme.

Alustuseks käärisin nii õppijatele kui endale täpselt ühesugused võimalused, pakkisin koos töövahenditega täpselt ühte moodi ära ja saatsin kursustele Chicagosse. Järgmiseks tegime poja kaasabil väikesed videoklipid ja laadisime Classroomi üles. Neis näitasin, kuidas täpselt tuleb võimalim pakist välja võtta, mispidi seda hoida, kuidas koematerjali piiritsale kerida, milline on tööasend ja millised töövõtted. Valmistasin ette ka eri raskustmega võomustrid, mida sai ühel ja samal lõimel kududa. Proovivöö kudumine andis selle eelise, et enne oma vöö jaoks lõime loomist said kursused selgeks vöö kudumise tehnoloogia ning see aitas neil mõista ka lõimede loomise protsessi.

Õpetasin kirivöö kudumist pärandtehnoloogilisel viisil: lõim luuakse umbse ringina, kinnitatakse seinas oleva konksu, tugiposti või mõne raskema mööblieseme külge ning kuduja istub lõimeringi sees ja hoiab seda oma kehaga pinges. Pidin sellise võimaluse leidma ka oma kodus, lisaks vajasin arvutit ja dokumendikaamerat. Õnneks ootas sel hetkel üks tuba uuenduskuuri ja oli mööblit tühjaks tõstetud. Sinna sain kogu endale vajaliku tehnika üles seada. Kasutasin sülearvutile lisaks ka teist kuvarit – kahe ekraaniga

oli mugav töötada, sest ühe vahendusel sain töövõtteid näidates kontrollida käte liikumist kaadris, teise abil jälgisin õpilasi ja olin ka „seltskonnas“. Probleeme tekitas algul dokumendikaamera, sest ma ei suutnud leida sellele head asukohta. Kuna kirivöö kudumine toimub põhimõtteliselt „õhus“, mitte laua pinnal, siis ehitasin lõpuks olemasolevatest vahenditest konstruktsiooni, mille abil lõim jooksis kahelt poolt kaamerat ja ekraanil oli tööjärg näha samamoodi nagu õpilastelegi.

Alustuseks vaatasime ühiselt üle videod ja seejärel hakkasime koos kuduma. Algul kudasime ikka ridahaaval ja kõik üheaegselt, oodates aeglasemaid järele ja kontrollides, kas kõigil tulid read ühesugused. Kellel lihtsam muster igavaks muutus, see sai võtta keerukuselt järgmise.

Proovivöö kudumine andis mõnele õppijale teadmise, et igaks juhuks tasuks oma vöö lasta teha meistril. Aga mitmed kanged naised otsustasid vöö ise kududa. Selleks panin jällegi igäühe jaoks kokku neile vajalikud materjalipakikesed ja saatsin õpilastele. Veebitunnis juhendasin, kuidas vöö lõime käärida. Kuna nüüd olid kõigil oma mustrid, oli ka see juhendamine pigem personaalne. Kes end vöö kudumises juba kindlamana tundsid, need aitasid teisi ja ühiste pingutustega saadi kenasti hakkama.

Seelikukangaste puhul oli esialgne plaan, et need tellitakse meistrilt, sest ka Eestis toimuvatel koolitustel ei ole kangakudumine kursuse kohustuslik osa. Kuid kursuselased vaatasid, et saavad vöö kudumisega hakkama küll, ja nii mõnedki otsustasid ka seelikukangad ise kududa. Pidasime Anu Randmaaga päris tõsiselt aru, kuidas see võiks õnnestuda, ja leidsime, et võiks ju proovida. Tingimusteks oli, et saadame materjalid Eestist, õpilased leiavad kudumise võimaluse ning neil peab kindlasti olema kohapeal inimene, kes telgi tunneb ja vajadusel aitab.

Jällegi käärisin lõimed, rakendasin näidislõime teljele, tegime pojaga kõikidest tööetappidest videod. Saatsin õppijatele valmis lõimepatsid ja kaalutud koematerjali. Töö võis alata.

Ja siis järgnes rida üllatusi. Õpilased hankisid endale teljed – kes ostis, kes laenas, kokku kolm telge, millel pidid valmima seitsme seeliku kangad. Telgedest tehtud ja mulle saadetud fotode järgi võis aimata, et valmis peab olema ootamatusteks. Ja mis kõige tähtsam – polnud ühtegi kohapealset juhendajat! Puudu oli töövahendeid ja neid USA kaubanduses ei leidunud ka. Kuidas näiteks saada 12 lõime kaupa kääritud lõimepats teljele, kui ei ole kangareha? Jah, mitme päeva töö, aga nutikad naised tegid selle ära, kasutades suga.

Kuna kangakudumine ei toimunud ühiste veebitundide ajal, sai põhiliseks juhendamiskanaliks FB Messenger. Selle eeliseks on infovahetus reaajas, võimalus saata fotosid ja videosid, teha videokõnet. Olen seda kasutanud ka

siinsete kangakudumise koolituste puhul. Kui õpilane on omandanud põhilised töövõtted ja oskab lõime edasi kerida, ei ole juhendaja kohalviibimine vajalik. Kui aga miski ei tööta nii, nagu vaja, või tekitab õpilases kõhklusid, on kiire toetamine väga oluline. Nii toimisime ka Chicago grupiga. Sageli olin ka ise parasjagu telje taga kudumas ja sain olulisi võtteid telefoni kaameraga näidata.

Oluline tähelepanek. Meil ajalooliselt kasutusel olnud kangasteljed (maasteljed ja hiljem kiriteljed) võimaldavad kududa väga pingul lõimega ning saavutada tihe ja tugev kangas. USAs kasutatakse aga eri tüüpi kangastelgi ning osa puhul neist ei ole lõime tugevalt pingesse vedamine võimalik. See oli asjaolu, millele mina enne kursust tähelepanu pöörata ei osanud. Tekkis olukord, kus ma endale saadetud kanga pildi järgi sain öelda, et kootakse liiga lõdva lõimega, kuid õpilane väitis, et rohkem pingutada ei saa. Pärast pikki arutelusid ja uurimist jõudsime arusaamisele, et tõepoolest – lõime pinge on tingitud teljetüübist.

Vaatamata kõigile probleemidele said kangad kootud ja seelikud nendest valmis ömmeldud. Aga selleks kulus ka palju lisa-aega.

Pottmüts on papist alusel takkudega ümaraks polsterdatud peakate. Selle valmistamise juures on kõige keerukam (et mitte öelda võimatu) veebi vahendusel edasi anda polstri paksust, tihedust ja pehmust. Need on käega katsutavad omadused, mida ei saa edastada visuaalselt ega verbaalselt.

Kuna osal kursustel oli vaja komplekti juurde ka pottmütsi, tundus esialgu, et tellimustöö on mõistlik plaan. Siis aga selgus, et mõned õppijad plaanisid Eestisse sõita. Nii saigi kokku lepitud kontaktõppe päev. Tegime vajalikud mütsid koos valmis nii kaugele, et polster oleks peal ja müts kaetud. Sellisel kujul oli neid võimalik kohvrisk transportida. Mütside lõpetamine toimus juba jällegi veebitunnis, kui külge pandi kandidid, pitsid ja lindid.

Olen kangakudumist juba pikka aega juhendanud Messengeri teel ja see töötas päris hästi ka nüüd. Peakatete valmistamise õpetamisega veebis olen kokku puutunud COVID-pandeemia ajal TÜ VKA tudengeid juhendades ja tõepoolest, kõige muuga peale pottmütsi polsterdamise on võimalik päris hästi hakkama saada.

Päris uus ja ka kõige õpetlikum oli kirivöö kudumine. Vaja oli hoolikalt läbi mõelda, kuidas kaamera paigutada, kuidas jälgida enda käte tööd. Hakkasin mõtlema, et äkki peaks seda meetodit kasutama ka kontakttundides. Seal tekib sageli olukord, kus õpilane päris elusuurusel näidatavat töövõtet ikkagi hästi ei näe. Oleks ju hea siis suuremalt ja täpsemalt näidata, milline on mugavam töövõte ning kust ja kuidas mustri loomisel lõngad liiguvad.

Tunni läbiviimise seisukohalt on oluline, et kõik õpilased tunneksid end kaasatuna. Selleks on hea aeg-ajalt nimepidi õpilase poole pöörduda ja paluda

tal oma tööd näidata või lihtsalt küsida, kuidas töö edeneb. Seda teadmist rakendan ka näiteks üliõpilastega ja olen saanud juba väga head tagasisidet – eelistatud on kontakttunnis kohalolek, kuid alati saab kuulata, vaadata ja kaasa teha veebi teel ning õpilane ei tohi tunda end üksi.

Rahvuslike helmekeede valmistamine ja vardakottide õmblemine

Helmekeede koolitusele eelnes veebiloeng rahvuslikest ehetest ja helmekeedest. Juhendasin hõbeehete valimist ja rahadega keede valmistamist. Andsin ülevaade muuseumides olevatest keedest ning toimus keedes kasutatud helmeste vaatlus ja analüüs. Loengu ja praktilise osa vahele jäi 3-kuuline aeg, mil kursuselased tegelesid helmeste ostmise ja tellimisega. Eestit külastanud kursuslastega saatsin kõigile linase lõnga, siidpaela ja tugevduseks kasutatava tamiili. Praktiline keede valmistamine toimus veebi vahendusel, dokumendikaamera abil: kursuselased sättisid helmestest kokku enda soovitud kee, koos vaatasime üle, kas on vaja midagi muuta. Näitasin ette töövõtted helmeste nõõrile lükkimiseks ning hiljem tugeva sõlme tegemiseks ja sidumispaela kinnitamiseks. Üks kursuslane, kes oli hõbeehete valmistamist õppinud, valmistas ise ka hõbepreesi.

Vardakottide aluseks võtsime muuseumides olevad võimalikult lähedasest kihelkonnast pärit vardakotid. Tegin igale kursuselasele Classroomi ülevaate tema kihelkonna võimalikest valikutest. See sisaldas muuseumi- numbreid koos MuISi linkidega. Nende alusel said kursuselased teha eeltööd: valida välja soovitav alus ning hankida materjale. Praktilises tunnis toimus töö peamiselt dokumendikaamera abil. Analüüsisime koos valmistatavate kottide tööetappe ja nende järjestust. Kursuselased näitasid enda materjalide valikut video vahendusel või saatsid Messengeri fotod. Valisime koos sobivaimad välja. Seejärel tegid nad detailide šabloonid ning lõikasid detailid välja ja paigutasid kahe kotti poole detailid lauale. Vaatasime taas need koos üle ja nad asusid detaile kokku õmblema. Samal ajal oli veebis ka õmblemise õpetaja ning need, kel vardakott kiiremini edenes, said vahepeal nõu küsida teiste esemete kohta.

Nii helmekeede tegemine kui ka vardakottide õmblemine andsid kursuslastele nii vajaliku kiire eduelamuse, sest enamik komplekti esemeid nõudis väga palju aega ja vaeva ning olid sel ajal veel pooleli.

Silmuskudumine

Üpris vajalikuks osutus ilmselt sissejuhatav loeng, sest rahvarõivaid tegema asudes ei pruugita esimese hooga arvatagi, et sukad on samuti üks osa komplektist. Vahel loodetakse, et „asja ajavad ära“ ka lihtsalt valged sukkepüksid. Ülevaatlik loeng annab esimese aimduse sellest, kui erinevaid jalakatteid on

Eesti eri paigus ja eri aegadel kantud. Kuigi püüdsin oma jalgu lauale tõstes läbi ekraani näidata, kuidas erisugused sukad päriselt jalas on, ei anna selline vaade siiski edasi vahetut kogemust ja parima ülevaate peavad andma fotod.

Sukkadele eeskjuju valimise keerukus sõltub kihelkonnast. Kui Jüri või Paistu komplekti tegijad said MuIS.ee abil valida kümnete vanade sukapaaride vahel, siis näiteks Põhja-Eestist on vanu sukki säilinud väga üksikuid ja mõne komplekti juures tuli koos arutleda ja toetuda kirjalikele allikatele, et leida sobilik eeskjuju.

Alustasime oma õppetööd jalgade mõõtmisest ja sukalõike tegemisest, nii nagu see meil siingi rahvariidekoolis toimub. Nüüd aga toimus see zoomi keskkonnas. Kui ekraani ees jala mõõtmine osutus täiesti sooritatavaks ning samaaegselt üle veebi kaasa joonestades said kõik naised oma sukalõike tehtud, siis lõike kontrollimine ja hindamine osutus päris keerukaks. Kuidas olla kindel, et keegi milleski ei eksinud? Kontakttunnis piisab pilgust jalale ja lõikele ning kohe on selge, kui miski ei klapi. Nüüd osutus ainsaks võimaluseks lõikest tehtud foto, mille Google Classroomis üle vaadata sain.

Ja siis alustasime esimeste harjutustega. On tavapärane, et mitmed käsitöötehnikad, näiteks vöökudumine, on inimestele täiesti võõrad. Silmuskudumine on aga see, mida enamik rohkem või vähem proovinud on. Ootamatuks kujuneb hoopis tõsiasi, et sukki tuleb kududa tänapäeva inimese kudumisharjumustega võrreldes väga tihedalt. Kuidas õpetada üle veebi, millist nõksu kasutada, et kudum tihedam tuleks? Keeruline pole dokumendikaameraga seda näidata, aga keeruline on näha, mis põhjusel kudujal teisel pool ekraani kude üldse lõtv tuleb. Suureks abiks olid koostöös Saara Kirjastusega tehtud kudumisvideote klipid, millele sai vajalikul hetkel viidata ja kust inimestel oli ka hiljem võimalik üksikuid töövõtteid järele vaadata.

Vaatamata kõigele sujus sukakudumine enamikul hästi. Paar inimest jõudis ka tõdemuseni, et nii suur kudumistöö käib üle jõu ja mõistlik on kasutada võimalust tellida sukad meistrilt Eestist.

Nalja sai muidugi ka. Eesti aja järgi enne südaööd pole ka õpetaja enam eriti terav kriit ja kui soovitusele kasutada nr 1,5 vardaid tuli teiselt poolt ekraani vastuseks „Nii jämedaid?“, siis alles pärast esimest kulmukergitust meenus, et Ameerikas on varraste numeratsioon teine ja nr 1,5 varras on seal läbimõõduga 2,5 mm. Ilmselgelt jäme!

Lõpuks sai kõiki veebiõpetusvahendeid, saadetud individuaalseid juhendeid ja mustreid kasutades valmis terve rida ilusaid Eesti sukki. Suureks abiks oli ka Messenger, sest mitmed küsimused kerkisid üles ikka alles kududes. Viimase lihvi sukkadele saime aga anda juba koos Chicagos. Nii mõnigi kooilitusel osaleja kudus lõpuks mitu paari sukki ning Janne oma Valjala rahvarõivaste juurde ka nolkmütsi. Lõpetas väga ilusate sukkadega grupp!

Minu töö selle rahvarõivagrupiga lõppes tegelikult mitu kuud pärast Chicagost naasmist, kui püüdsin rohkem kui 10-tunnisest salvestatud videomaterjalist Adobe Premiere'i abiga kokku monteerida tunnipikkust kokkuvõtvat videot. Kuna üritus toimus õues, oli salvestuses kohati ka palju segavaid helisid. Kujundatud kaadrite, fotode ja muusika lisamise abil sai lõpuks valmis siiski enam-vähem ülevaatlik kodune video, mis jääb kõigile osalejatele meenutama seda toredat rahvarõivaprojekti.

Rahvarõivakomplektide fotografeerimine, rahvarõivaste esitluse ja sündmuste jäädvustamine

Mul on olnud rõõm rahvarõivaste pildistamisega tegeleda juba enam kui 10 aastat. Kui algusaastatel oli see tegevus uus, selle teostamine otsiv ja katsetav, siis viimased viis ja enam aastat on iga rahvarõivakooli tööde jäädvustamise protsess kujunenud süsteemsemaks ja väga teadlikuks. Fotodele on kindel kasutuskontekst, eesmärk ja kriteeriumid ning õnneks ka meetodid nende teostamiseks. See kõik hõlmab nii tehnoloogilisi nüansse kui ka filosoofilisemat taustsüsteemi.

Chicagos pildistasin valminud komplekte ja jäädvustasin fotodele kogu sündmuse. Lisaks salvestas Susi Kübarsepp intervjuud kursuslastega ja Anu Pink filmis kogu sündmust.

Ameerikas distantsõppe vormis korraldatud rahvarõivakooli komplektide pildistamine ei erinenud oma olemuselt märkimisväärselt minu senisest tööst rahvarõivamaailmas. Hulk inimesi oli saanud valmis uhked rõivakomplektid ning see suur töö kulmineerus mitmepäevase omalaadse rahvarõivafestivaliga. Minu jaoks oli tavapärasest ehk veidi keerulisem see, et nagu ikka, püüdsin leida pildistamiseks paiku, mis ei viita konkreetsele ajastule (see tähendab elektripostide, autode, reklaamkirjade, nüüdisaegsete hoonete jne vältimist). Teises keskkonnas, suisa teises riigis ja teisel mandrilgi Eesti rahvarõivastele sobiva neutraalse tausta leidmine tundus parajalt keeruline. Õnneks oli pildistamiseks mõeldud koht siiski küllalt looduse rüpes ning ka üsna neutraalne ehk siis omal moel sarnane Eesti keskkonnaga.

Teisel mandril aset leidev rahvarõivakooli lõpetamine oli eriline pigem hoopis teistel asjaoludel – kujunes ju ettevõtmisest omalaadne maraton, kus pildistamistööd jagus neljaks pikaks tööpäevaks. Tavapäraselt tähendab ühe rahvarõivakooli komplektide fotografeerimine üht või kaht tööpäeva pildistamist ning teist sama palju laua taga fotode töötlemist. Siin aga tuli pildistada kaks korda enam ning palju fotosid ka kiirelt üle anda, ehk siis ka töödelda. Nii koguneski Ameerikas veedetud päevadest pildimaterjali kokku 2598 kaadrit! See on märkimisväärne arv. Kui arvestada, et tööpäevad olid pikad ning veelgi pikem aeg, mis kulus nii kohapeal kui ka hiljem fotomaterjali

läbitöötamisele ning valitud fotode töötlemisele, siis oli see ettevõtmine minu rahvarõivafotograafi karjääri jooksul kindlasti üks keerulisemaid ja samas ka vastutusrikkamaid ülesandeid. Puudus ju võimalus kordusvõtete tegemiseks, ka oli ajagraafik tavapärasest ehk veidi kiirem, ilm palav jne. Õnneks kõik siiski sujus kenasti ja lõpuks on meil koos uhke hulk fotomaterjali ning mis veelgi olulisem – Eesti kultuur elab ja õitseb ka teisel pool maakera tänu peaaegu füüsilisele kontaktile, mille rõivategija loob oma esivanematega käelise tegevuse läbi. Püüdsin, et see ühendus, see rõõm ja uhkus kajastuks ka selle suurejoonelise sündmuse jäädvustuses.

Lõputööde esitlus

Kolm päeva enne kursuse lõpetamist toimusid silmast silma töötoad Chicagos, et anda rõivastele kena lõppviimistlus: tehti viimased õmblused ja tikkimispisted, punuti paelad ja prooviti esemeid õpetajate juuresolekul selga. Pooled kursuslastest koostasid oma rõivaste valmimise kohta kirjaliku töö, üks neist oli väga põhjalik ja täitis ka tekstiilkäsitöölise 5. taseme kutsestandardile vastava rahvarõivaste valmistamise kompetentsi nõuded.

Üheks õppetöö osaks oli õpetajate poolt koostatud ja ette kantud loeng- etenduse „Ehtimine rahvarõivaisse. Eluring“ vaatamine. Loeng-etendus käsitles rõivaste kandmise traditsioone ja tutvustas talurahva elu-olu ja uskumusi. Sellest etendusest ja avalikest töötubadest sai osa ka ülejäänud eestlaste kogukond.

Lõpuaktusel esitleti 12 rahvarõivakomplekti, mil kõigil oma lugu. Kursuslased tutvustasid oma rõivaid ja nende valmimist kohalesaabunud publikule. Kursuslastele anti üle tõendid kursuse läbimise kohta.²

Statistika

Kui rääkida veidi statistikast, siis teoreetilistest loengutest võttis osa 42 inimest. Kokku viidi läbi 17 akadeemilist tundi loenguid.

Praktilisele rõivaste valmistamise koolitusele registreerus 12 inimest vanuses 13–76 aastat. Osalejaid oli Connecticuti, Georgia, Illinoisi, Marylandi, Washingtoni ja Wisconsinini ja Massachusettsi osariikidest. Kursuse katkestas mõjuvatel põhjustel vaid kaks osalejat. Lõputööde esitlusel oli 12 nōelasilmast tulnud imekaunist komplekti 10 kihelkonnast. Enamasti tehti üks komplekt, ent üks osaleja valmistas kaks ja üks osaleja koguni kolm komplekti rõivaid. Praktilise koolituse auditoorse töö maht oli 360 akadeemilist tundi, millele lisandus iseseisev töö. Ajavahe tõttu alustasid mõned kursuslased USAs tundi hommikul kell viis ja õpetajad Eestis lõpetasid töö kell 12 öösel.

2 Vt ka <https://www.youtube.com/watch?v=5qe1N0zFsGU>.

Koolituse korraldamisel olid olulisteks koostööpartneriteks Kultuuriministeerium, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Kultuurkapital, Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides ning Eesti Abistamiskomitee USAs. Ülevaate projektist leiab ka Kultuuriministeeriumi kodulehelt.³

Kokkuvõte

Suur pluss neil koolitustel on koos tegemine, üksteise toetamine ja innustamine.

Osalejatele jättis sügava mulje ajalooliste esemete uurimine muuseumis. Emotsiooni tekitasid nii rohkem kui saja aasta vanuste esemete lähedalt nägemine kui ka arusaam, kuivõrd ajamahukas on uute esemete valmistamiseks vajaliku informatsiooni kogumine.

See kõik kõneleb vaid sellest, et kui midagi väga soovida, siis see saabki võimalikuks. Suurepärane on näha ja kuulda neid emotsioone, mida lõpetajad enda valmistatud rahvarõivaid esitledes väljendavad. See on pidupäev ja sündmus, mis jääb meelde kogu eluks. Iga kord rahvarõivaid selga pannes meenuvad need taas. Ning kui rõivad valmis, siis ei malda omanikud neid ju vaid kapis enda jaoks hoida. Nii on ka Eesti Kultuuriseltsil Chicagos juba plaan jätkuprojektiks. Kavas on oma rõivaid esitleda teistele Eesti kogukondadele Ameerikas ning anda edasi teadmisi, mida koolitusel Eesti rahvarõivaste kohta teada saadi. Nii jätkub selle projekti mõju ka tulevikus.

3 Anu Randmaa, Erakordne väliseestlaste rahvarõivakool Chicagos. – Kultuuriministeerium, 29.02.2023. <https://www.kul.ee/uudised/erakordne-valiseestlaste-rahvarõivakool-chicagos>.

Maret Lehis (s 1974) on käsitöö-ettevõtja ja koolitaja. 2013. aastal lõpetas TÜ Viljandi kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia magistriõppe, eelnevalt on ta õppinud Tallinna Kergetööstustehnikumis kangakudumise tehnoloogiks ning Tartu Ülikoolis ärijuhtimist. Maret on Eesti käsitöö käsiraamatu (2014) vööde ja paelte valmistamise osa autor. Alates 2014 aastast on Maret Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö liidu kutsekomisjoni esimees ja osalenud kõikide kehtivate käsitöö valdkonna kutsestandardite koostamisel. Maret õpetas Chicago rahvarõivakoolis vööde ja kangaste kudumist ning pottmütside valmistamist.

Maret Lehis. Sandra Urvaku foto.

Liis Luhamaa (s 1978) on lõpetanud 2020. aastal TÜ Viljandi kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia magistriõppe uurimistööga Lõuna-Läänemaa ikatseelikutest. Ta on Eesti ajalooliste tekstiilivärvide ja värvimise tehnoloogiate uurija, tekstiilkäsitöö meister ja koolitaja. Ta töötab TÜ ajaloo ja arheoloogia instituudis tekstiilispetsialistina ning MTÜ Rahvarõivas juures projektijuhina. 2021. aastal pälvis Pärandihoidja aastaauhinna.

Liis Luhamaa. Sandra Urvaku foto.

Merli Mänd (s 1981) on rätsep ja koolitaja. 2004. aastal lõpetas Tallinna Tehnikaülikooli rõivatootmise eriala ja 2009. aastal sai Tartu Ülikoolis majanduslasest magistrakraadi ning on täiendanud end nii naiste kui meeste ülerõivaste rätsepa erialal. 2023. aastal lõpetas pärandtehnoloogia magistriõppe TÜ Viljandi kultuuriakadeemias. Magistritöös uuris ta Muhu vammuste lõikelist arengut ning viis läbi eksperimendi vammuse valmistamisest ja kohandamisest tänapäeval. Aastast 2019 õpetab rahvarõivakoolides õmblemist üle Eesti. Chicago rahvarõivakoolis juhendas Merli särkide ja käiste, seelikute, põlled, liistikute õmblemist, valmistas ette lõiked ja tööjuhendid.

Merli Mänd. Merli Värvil foto.

Silja Nõu (s 1950) on rahvarõivameister ja koolitaja. Töötanud Kunstiteodete Kombinaadis ARS rahvarõivaste tikkijana ja tikkimisosakonna meistrina, alates 1987. aastast juhendanud üle Eesti täiskasvanutele suunatud kursustel ja TÜ VKA magistriõppes rahvarõivaste valmistamist. Silja on Eesti käsitöö käsiraamatu (2014) tikkimise osa autor. On olnud tekstiilkäsitöölise ja rahvarõivameistrite kutseksamite hindamiskomisjonides ning osalenud tekstiilkäsitöö kutsestandardite koostamisel. Chicago rahvarõivakoolis oli ta juhtivõpetaja, juhendas käiste, särkide, tanude, põlled tikkimist ja säärepaelte punumist.

Silja Nõu. Erakogu.

Anu Pink (s 1964) on silmuskudumite tehnoloogia ja ajaloo uurija ning kudumisraamatute autor. 2013. aastal lõpetas TÜ Viljandi kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia magistriõppe ja aastakümneid varem praeguse Tallinna Ülikooli käsitööõpetuse eriala. Üle 30 aasta on ta tegutsenud käsitööõpetaja ja -koolitajana eri haridusasutustes, põhikoolist kõrgkoolini. Ta on rohkem kui kümne käsitööraamatu autor ja oma põhitöökohal Saara Kirjastuses toimetanud üle 20 rahvuslikku käsitööd tutvustava raamatu. Chicago rahvarõivakoolis juhendas silmuskudumist.

Anu Pink. Andra Einmaa foto.

Anu Randmaa (s 1968) on lõpetanud Tallinna Ülikooli käsitöö ja kodunduse erialal (2005) ja omandanud samas magistrikraadi haridusteaduses (2008). 2003. aastast ta Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu rahvarõiva alaliidu juht ja alaliidu baasil loodud MTÜ Rahvarõivas juhatuse liige ja tegevjuht ning rahvarõivakoolide koordinaator (sh Chicago rahvarõivakool). Raamatute „Pärnumaa rahvarõivad“ ja „Pärnumaa põlled“ kaasautor. 2010. aastal käivitas Tõstamaa Käsitöökeskuse, mis toimib nii pärandtehnoloogia kui paikkonna edendamise kohana.

Anu Randmaa. Sandra Urvaku foto.

Sandra Urvak (s 1976) on diplomeeritud fotograaf (Taideteollinen Korkeakoulu Soomes, 2006) ning lõpetanud 2016. aastal TÜ Viljandi kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiilkäsitöö erialal. Rahvarõivaste fotografeerimisega on Sandra tegelenud MTÜ Rahvarõivas fotograafina alates 2011. aastast, samuti õpetab seda Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis, TÜ Viljandi kultuuriakadeemias, on Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu fotograafiamentor ning tegutseb ka Soomaa rahvuspargi kultuuripärandi spetsialistina. Sandra pildistas Chicago rahvarõivakoolis valminud rõivakomplekte ning jäädvustas kooli lõpetamisega seotud sündmusi.

Sandra Urvak. *Liis Luhamaa foto.*

Kadi Vingisaar (s 1978) on tikkimismeister, koolitaja ja rahvarõivaste uurija. 2009. aastal lõpetas Kadi Tallinna Tehnikaülikooli finantsjuhtimise erialal ja 2022. aastal TÜ Viljandi kultuuriakadeemia kultuuripärandi loovrakenduste magistriõppe. Oma magistritöös uuris ta Järvamaa rahvarõivaste tikandites kasutatud pinnakirjade tehnikaid. 2021. aastal pälvis Kadi Vingisaar Anu Raua stipendiumi. Chicago rahvarõivakoolis juhendas Kadi käiste ja särkide tikkimist ning koostas tikkimise tööjuhendeid.

Kadi Vingisaar. *Gunnar Tease foto.*

National clothing course in Chicago, online

Abstract

Between January 2021 and May 2023, the Estonian Cultural Society in Chicago collaborated with the NGO Rahvarõivas and provided a national clothing course for Estonians in the USA. The idea came from the Estonians in Chicago, building on NGO Rahvarõivas' experience in providing national clothing schools since 2009. To unite the domestic and expatriate Estonian communities in understanding the intricate tradition of Estonian folk costumes, this comprehensive course spanned both theoretical and practical elements. The online format allowed participants from multiple U.S. states to join.

This initiative attracted 12 people between the ages 13 to 76. Participants came from the states of Connecticut, Georgia, Illinois, Maryland, Washington, Wisconsin, and Massachusetts. At the final presentation, 12 exquisitely crafted ensembles representing 10 Estonian parishes were showcased. While most participants completed one ensemble, some accomplished two or even three sets of garments. The course encompassed 360 academic hours of classroom work, plus independent work. The curriculum was based on the supplementary education program established in Estonia in 2018.

The course objectives were to ensure that both homeland and expatriate Estonian communities have the same understanding of Estonian folk clothing traditions. The curriculum included theoretical lectures from April to June to prepare participants for the practical phase beginning in September.

The organisers and the teachers reviewed the entire curriculum together. Based on the technologies, they tried to anticipate possible obstacles and think of solutions ahead of time. Individual work plans were created, and materials were assembled. The participants who visited Estonia in the summer of 2021 had the opportunity to visit the museums with the teachers and were able to study the historical examples in their sets and determine the correct colors.

The challenge of weaving patterned belts and skirt fabrics was addressed with innovative teaching methods. Video demonstrations, visual aids, verbal explanations, technique demonstrations, and drawn stitching patterns were employed to facilitate learning. The fact that the United States has a different type of loom made weaving the fabric difficult. The course's most intricate aspect was understanding the weaving's backside and its loose threads. The linen fabric and other materials were bought from Estonia, examples were made and sent to the USA. More work than usual was done with the preparation of work instructions and creating the outlines.

The last stitches, fitting and dressing properly sessions were already done all together in Chicago this June. This culminated in a presentation of the completed ensembles just a week before Midsummer's Eve, documented through photographs and videos.

Both students and teachers celebrated the joy of completing the garments. The teachers gained great and necessary experience. The students plan to continue the project by introducing the finished garments to other Estonian communities in North America, thereby further promoting Estonian culture and traditions.

This endeavour demonstrates the significance of adapting traditional practices to the challenges. The emotional and educational impact of this project is evident in the pride and emotions of the graduates, who crafted lasting memories and now plan to extend this legacy by sharing their knowledge and completed sets with other Estonian communities in the United States. The project embodies the enduring strength and unity of the Estonian culture and heritage within and beyond its borders.